

2002 створено заказник загальнодержавного значення «Інгулецький степ», який знаходиться на землях Недаїводської сільської ради Криворізького району площею 65,6 га.[3].

Отже, нинішня екологічна ситуація, що слалася в басейні річки Інгулець, може характеризуватись як кризова – забруднення поверхневих водойм по багатьом критеріям перевищує санітарні норми.

Література:

1. Островерх Г.Б. До питання про якість геоморфосистем урбанізованих територій // Укр. географ. Журн. – 1997. – №1. – С. 23-28.
2. Палиєнко В.П., Барщевський Н.Е., Матошко А.В., Рудько Г.И. Экстремальные геоморфологические процессы в природных регионах в контексте экологического риска // Трансграничные проблемы стран СНГ. – М.: Опус, 2003. – С. 71-79.
3. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні у 2002 році // Міністерство екології та природних ресурсів України. – К., 2002. – 164 с.

СЕРБІН С. С.

ГЕОДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОГНОЗ НАСЕЛЕННЯ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Геодемографічний прогноз — це науково-обґрунтоване передбачення основних параметрів руху населення і майбутньої геодемографічної ситуації, загальної чисельності населення, його статеві-вікової і сімейної структури, показників народжуваності і смертності, особливості міграційного руху, якісних характеристик населення і інше [2]. Прогноз здебільшого виступає в формі розрахунку перспективної чисельності населення, який базується на певних гіпотезах відносно майбутньої динаміки тих чи інших характеристик народжуваності і смертності.

Демографічне майбутнє значною мірою закладено в сучасній статеві-віковій структурі населення. Але треба пам'ятати, що геодемографічні процеси характеризуються великою інерційністю, без катастрофічних побічних явищ у соціально-економічному становищі значною мірою детермінуються соціально-економічними, екологічними та іншими факторами [1]. Падіння рівня і якості життєдіяльності, погіршення здоров'я, зростання в поколіннях хронічно хворих при втраті ефективного контролю над смертністю, що мало місце в останні 5-10 років на території Херсонської області, може призвести до "стрибокоподібного" зниження середньої тривалості життя, що буде сприяти значному погіршенню геодемографічної ситуації в області.

Прогноз розвитку геодемографічних процесів, зміни в чисельності населення Херсонської області можна оцінити з позицій двох підходів: концептуального і кількісно-конкретного.

Якщо оцінювати еволюцію геодемографічних процесів на близьку перспективу в концептуальному аспекті, то можна вважати, що в наступні 8- 10 років орієнтації населення на малодітні родини (1-2 дітей) збережуться. Соціально-економічні умови життя (низький рівень заробітної плати, постійне зростання цін, повільний хід економічних реформ у т. ч. на селі, занепад виробництва, соціальної сфери, зокрема системи

охорони здоров'я, погіршення екологічної ситуації і відсутність чітких програм виходу з соціально-економічної кризи) не дають можливостей припустити, що в наступному десятиріччі населення області перегляне свої демовідтворювальні позиції і суттєво збільшить народжуваність до рівня 3-4 дітей у родині і вийде на траєкторію розширеного типу відтворення населення.

Тому приріст населення слід очікувати незначним, а інерційність демографічних траєкторій не дає змоги вважати, що буде спостерігатись позитивний приріст населення. Навіть, якщо будуть прийняті екстрені заходи щодо деякого зниження смертності населення, що мало ймовірно, то і тоді територія Херсонської області не зможе вийти з демографічної кризи і буде характеризуватися від'ємними показниками природного приросту населення. Нема також достатніх підстав очікувати значного притоку міграційного руху населення з інших регіонів України, який міг би певною мірою компенсувати природне убування населення. Тому до 2010 року очікується поступове зменшення населення у всіх адміністративних районах Херсонської області, хоча воно буде менш інтенсивним, ніж в інших регіонах країни.

При складанні конкретно-кількісного прогнозу розвитку населення Херсонської області розглянемо три варіанти геодемографічного розвитку, які умовно називаємо песимістичним, оптимістичним і середнім.

Конкретно-кількісні варіанти прогнозу чисельності населення наведені в таблиці 1. Ці розрахунки були отримані за допомогою такої формули:

$$S_t = S_0 (1 + K_{\text{зар}}/1000)^t [3],$$

де S_0 – чисельність населення в вихідний період;

$K_{\text{зар}}$ – середньорічний коефіцієнт загального приросту населення;

t – кількість років від базової дати.

Песимістичний варіант розвитку геодемографічних процесів на території Херсонської області базується на припущенні, що демографічні процеси будуть тут і подальше розвиватися в умовах сучасної соціально-економічної кризи в країні, яка в найближчі 5-10 років суттєво не буде подолана. Цей варіант оснований на екстраполяції сучасних демографічних показників, які були характерними для населення Херсонської області в останні 5-10 років. Тут передбачається подальше скорочення народжуваності, подальше підвищення смертності і зменшення середньої тривалості життя.

При цьому не слід нехтувати і можливостями впливу більш несприятливої песимістичної ситуації (різке загострення екологічної ситуації, етно-національних відносин у цьому регіоні та інше), що призведе до більшого загострення геодемографічних процесів і погіршення демовідтворювальних показників. Як бачимо з таблиці 1, чисельність населення області за цим сценарієм зменшується до 2035 на 221,8 тис. чол. у порівнянні з 2008 роком. Природне убування населення, зниження народжуваності, подальше старіння населення, зростання демографічного навантаження на працездатний контингент жителів Херсонської області, зниження коефіцієнта сумарної народжуваності – цей прогнозний варіант доцільно вважати як серйозне попередження місцевим і іншим управлінським структурам, які повинні запобігати небажано розвинутій геодемографічній ситуації в цьому колісб

сприятливому регіоні низкою заходів заохочувальної демографічної політики.

Середній варіант (є найбільш вірогідним для Херсонської області) передбачає, що в найближчі роки докризові параметри демографічного розвитку будуть відроджені. Це може наступити уже в наступні 5 років (2010-2015 рр.). Ефективні засади покращення системи охорони здоров'я, раціональні заходи щодо нейтралізації процесів забруднення довкілля безумовно будуть сприяти значному зниженню показників смертності, у т. ч. і дитячої, яка в останні роки (2005 - 2008 рр.) перевершила всі розумні параметри.

Таблиця 1

Прогноз чисельності населення в Херсонській області (тис. чол.)

Роки	Все населення
Середній варіант (реальні показники природного приросту)	
2008	1103,4
2010	1092,4
2015	1070,6
2020	1049,2
2025	1028,2
2030	1007,6
2035	987,4
Песимістичний варіант	
2010	1081,3
2015	1038,0
2020	996,5
2025	956,6
2030	918,3
2035	881,6
Оптимістичний варіант	
2010	1110,0
2015	1132,2
2020	1154,8
2025	1177,9
2030	1201,5
2035	1225,5

Подолання найбільш гострих соціально-економічних кризових явищ буде сприяти підвищенню показників народжуваності, що нарешті наблизить ці коефіцієнти до параметрів смертності, а в наступний період буде сприяти хоча і не значному, але все ж таки позитивному природному приросту населення. В цей час також може спостерігатись і певне позитивне сальдо міграційного руху населення в зв'язку з інтенсивним освоєнням і реалізацією деяких економічних програм.

Геодемографічна структура населення буде трансформуватись у бік збільшення осіб молодшого віку, що в наступні періоди сприятливо вплине на зміну характеру демовідтворювальних процесів.

Оптимістичний варіант геодемографічного прогнозу в Херсонській області базується на особливостях етно-національного

складу населення деяких адміністративних районів, наявності залишків позитивного геодемографічного потенціалу в сільській місцевості. У цьому разі повинні бути створені сприятливі умови для подолання населенням загальної атмосфери соціального песимізму, зроблені реальні заходи щодо покращення системи охорони здоров'я, впроваджені в життя засади демографічної політики, яка б сприяла, заохочувала шлюбні пари до більш високої народжуваності, до формування багатодітних родин. Але такий сценарій розвитку геодемографічних процесів здається сьогодні маловірогідним, хоча є деякі підстави вважати, що він може мати тут місце.

Усі варіанти прогнозів можна пов'язати з геодемографічним процесом, тому що методика виділення типів і підтипів геодемографічних процесів відповідає тим чи іншим варіантам геодемографічного прогнозу. Але геодемографічний процес і методика його виділення найбільш конструктивно пов'язується з середнім варіантом геодемографічного прогнозу.

Література:

1. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студ. гуманітарних та суспільних фак. вищ. навч. закл. - К.: Артек, 1997. - 256 с.
2. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження, методологія, методи, методики. - Одеса: Астропринт, 2005. - 632 с.
3. Яворська В.В. Геодемографічні процеси і геодемографічні райони Українського Причорномор'я: методологічні і методичні проблеми: Монографія. - Одеса: Астропринт, 2007. - 208 с.

СЕРЕДА В. О.

КОМПЛЕКСНА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОЛОПРИСТАНСЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Голопристанський адміністративний район має вигідне суто географічне положення та природні умови й ресурси для розвитку господарства. Особливу увагу слід звернути увагу на галузі сільського господарства та рекреаційно-оздоровчий комплекс. Необхідно скласти комплексну суспільно-географічну характеристику Голопристанського району. Досягненню мети сприяють рішення наступних завдань: 1. оцінка суспільно-географічного положення (СГП) району; 2. розглянути закономірності формування господарського та соціального комплексу відносно природних ресурсів; 3. перспективи та проблеми розвитку району.

Суспільно-географічна характеристика Голопристанського району за визначеними видами і типами дозволяє всебічно дослідити просторове відношення території з оточуючими об'єктами. [3, с.41]. СГП Голопристанського району за масштабом є: макророзташування - район розміщений у південно-західній приморській частині Херсонської області; мезорозташування - на півдні України в межах Причорноморської низовини. Композитне СГП Голопристанського району можна охарактеризувати як периферійне. За спеціалізацією об'єктів діяльності людини - приморське, прикордонне, промислово-географічне.